

consiliariis et terrarum nuntiis id totum de reformatione eorundem iurium faciemus, quodcunque iustum, rationabile et necessarium videbitur. Quare ad electionem ipsius nuntii, qui ad festum sancti Ioannis Piotrkoviam mitti debet, statuimus conventum particularem in N. pro dominica Oculi proxime futura [4 III 1526], ubi Sinceritas Tua cum aliis dignitariis et nobilitate conveniens eligat talem virum, qui et peritiam iuris habeat et idoneus ad eam provinciam obeundam videbitur.

[2]. Decrevimus etiam, quod in eisdem conventibus particularibus exactores anni praeteriti rationem facere debeant de perceptis et expositis, et ut reliquiae contributionum, si quae supererunt, mitterentur ad thesaurum nostrum pro conducendis militibus, antequam contributiones anni praesentis decretae⁴ edantur, ne qua negligentia committeretur et periculum aliquod interim accideret⁵.

[3]. Debebunt autem palatini uniuscuiusque terrae electos milites in suis conventibus iuxta numerum unicuique datum nobis describere, quibus ad diem Palmarum [25 III 1526] pecunias distribui faciemus, ut tempestive se ad tuendos fines regni conferre possint⁶.

Itaque Sinceritas Tua haec omnia cum aliis dignitariis et nobilibus in ipso suo conventu aget et tractabit. Datum Piotrcoviae, sabbato proximo post festum Conversionis sancti Pauli anno Domini 1526 [27 I 1526], regni nostri XX-o.

IV. LITTERAE UNIVERSALES CONVENTUS PIOTRKOVIENSIS PRO EXIGENDIS EXACTIONIBUS^a

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniae, ^bMagnus Dux Litwaniae, Russiae totiusque Prussiae etc. dominus et haeres^b, universis et singulis ecclesiasticis et saecularibus consiliariis regni nostri ceterisque subditis nostris, quibuscunque, tam terrestribus, quam civitatum et oppidorum honoribus et officiis insignitis, ad quorum notitiam praesentes ^c litterae nostrae^c pervenerint, et praesertim in palatinatu N.^d et districtibus N.^e consistentibus, sincere^f et fidelibus dilectis, salutem et gratiam nostram^g regiam. Reverendissimi ac reverendi in Christo patres, necnon magnifici, generosi, nobiles, famati et providi, sincere nobis et fideles dilecti!

[1]. Cum regnum nostrum multis et potentissimis hostibus, et praetertim Turcis et Tartaris expositum continua defensione indigeat, quae per communem regnicolarum motionem ita crebro, ut res exigit, neque certa aut diuturna, neque etiam hominibus ullo modo tolerabilis esse posset^h, statueramus hunc conventum generalem ad consulendum de ea defensione, quae ad inopinatos ⁱinsultus hostiumⁱ magis opportuna et expeditior fieri posse videretur. Igitur considerantes continuum de ipsorum hostium insultibus metum et suspicionem, perpendentesque, quantae molis^j sit et dispendii omnis communis motio, nullamque esse tutiorem et commodiorem provisionem, quam praesidia militum mercenariorum, de communi omnium consiliariorum, tam spiritualium, quam saecularium, ac nuntiorum terrestrium sententia^k et consensu contributiones infrascriptas pro ipsis praesidiis in terris Russiae servandis ad duos annos continuos decrevimus et constituimus, metientes non minus, quantum subditi nostri ferre valeant, quam ut necessitas et periculum illarum terrarum exposcere videatur. Quae quidem contributiones modo infrascripto solvi et exigi debent:

[2]. In primis coloni seu kmethones, tam villarum nostrarum regalium, quam omnium

^a Uwzględniono tu odmianki tekstowe zapisów MK₁ t. 38, s. 739-745, oraz MK₂, t. 39, s. 700-704. W razie wątpliwości przyjmowano wersję zawartą w najstarszym, przeznaczonym do urzędowej ekspedycji, druku szesnastowiecznym.

^{b-b} W MK₁ opuszczone.

^{c-c} nostrae litterae MK₁.

^d W MK₁ zamiast N dano kreskę. W Dr. okienko.

^e W MK₁ zamiast N dano: eius. W Dr. okienko.

^f sincere nobis MK₁.

^g Wyraz opuszczony w MK₁.

^h possit MK₁.

ⁱ⁻ⁱ hostium insultus MK₂.

^j nobis MK₂.

^k scientia MK₁.

⁴ Ibidem, tekst nr I, art. 1, oraz poniżej, teksty nr IV i V.

⁵ Por. na niniejszym sejmie tekst nr I, art. 3.

⁶ Ibidem, art. 4-6.

spiritualium et saecularium subditorum nostrorum, in omnibus terris regni nostri¹ de singulo manso seu laneo possessionato unum fertonem, de medio vero laneo sex grossos, de quarta parte lanei tres grossos, et reliquum de quantitate laneorum¹ secundum antiquas quietantias anno praesenti pro festo sancti Ioannis Baptistae proxime venturo [24 VI 1526], sequenti vero anno, videlicet millesimo quingentesimo vigesimo septimo, pro dominica Invocavit [10 III 1527] solvant.

[3]. Item advocati et sculteti, colonos seu kmethones non habentes, solvent^m etiam per unum fertonem, et similiter coloni seu kmethones ipsorum advocatorum de quolibet manso per unum fertonem solventⁿ, similiter secundum antiquas quietantias per duos annos temporibus superius expressis, ita ut kmethones aliorum dominorum. Ipsi vero advocati, colonos seu kmethones habentes, nihil solvent.

[4]. Item tabernatores, sive sint dominorum, sive advocatorum seu scultetorum, qui agros habent, ab illis exactionem solvent per eosdem duos annos pro temporibus superius designatis secundum antiquas quietantias iuxta agrorum quantitatem, hoc est de singulo laneo agri^o unum fertonem, de medio laneo sex grossos, ut supra. Exactionem vero ducillorum a singulis cocturis cerevisiae more consueto solvere nihilominus erunt astricti. Alii autem tabernatores, qui advectitiam propinant cerevisiam^p, sex grossos solvent^q per hos duos annos et quolibet eorum, cum^q non coquant cerevisiam, sed aliunde illam ad propinandum adducunt.

[5]. Item molendina praedictarum villarum, quae *pożrebne*^r vocantur, manuales seu anniversarios molendinatores habentia, ex singulis rotis sex grossos solvent per hos duos annos et quolibet eorum temporibus suprascriptis. Haereditarii vero molendinatores dictarum villarum et *folusze* ex singulis rotis molendinorum suorum, quae *walne* dicuntur, unum fertonem persolvent^s.

[6]. Item molendina brasealia et haereditaria, aquatica et equestria, in omnibus civitatibus et oppidis more veteri taxata, secundum antiquas quietantias contributionem, quae *szos* dicitur, a qualibet marca taxae duos grossos persolvent similiter pro festo sancti Ioannis Baptistae anno praesenti, sequenti vero anno pro dominica Invocavit.

[7]. Minerariae vero officinae, alias ferrum facientes, et serrae haereditariae ex singulis rotis anno praesenti et futuro per unum fertonem, annales autem^t officinae minerariae, et similiter annales serrae, hoc est^u locatae seu^v conductitiae, a qualibet rota sex grossos solvent^w.

[8]. Item molendina ventilia^x haereditaria duodecim grossos, illa vero molendina ventilia^x quae anniversarios molendinatores habent, anno praesenti et proximo futuro pro temporibus supra expressis per sex grossos solvent.

[9]. Item civitates et oppida, tam nostra regalia, quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, contributionem civilem, quam *szos* vocant, ita ut praemissum est, anno praesenti pro festo sancti Ioannis Baptistae proximo futuro, sequenti vero anno pro dominica Invocavit iuxta antiquas quietantias solvent; hoc addito et expresso, quod cives et suburbani agros habentes, qui uno iure civili gaudent et contributionem *szos* simul contribuunt, contributionem fertonum de agris suis non solvent.

[10]. Item contributio cerevisiae, vini, medonis, malmatici, muscatelli, *czopowe* dicta, in iisdem^y civitatibus et oppidis ac etiam tabernis villarum, tam nostris, quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, incipiendo a festo Annuntiationis sanctae Mariae Dominae nostrae^z proximo [25 III 1526],^{aa} ubi contributio eadem, anno praeterito decreta²,

¹ lanei MK₁.

^m solvent MK₁.

ⁿ solvent MK₁.

^o Wyrz opuszczony w MK₁.

^p Wyrz opuszczony w MK₁.

^q per eos duos annos et quolibet eorum, qui MK₁.

^r pojsrzebne MK₂.

^s solvent MK₁.

^t vero MK₁.

^u Ostatnie dwa wyrazy opuszczono w MK₁.

^v vero MK₁.

^w solvent MK₁.

^{x-x} W MK₁ opuszczono te słowa.

^y hisdem MK₂.

^z Ostatnie dwa wyrazy opuszczono w MK₁.

¹ Mimo tego sformułowania inaczej rzecz wyglądała w województwie poznańskim i kaliskim. Por. wyżej na niniejszym sejmie tekst I, art. 9, oraz CIP, t. IV-I, nr 67, s. 209-212: Litterae nobilitati terrarum Posnaniensis et Kalissiensis ob laudatas contributiones publicas indemnitate caventes.

² Por. sejm walny piotrkowski 26 grudnia 1524 – 23 lutego 1525, tekst nr III.

terminabitur et expirabit, ad duos annos continuos, ab eodem festo Annuntiationis beatae Mariae proximo inchoando^{aa}, usque ad festum Annuntiationis eiusdem sanctae^{ab} Mariae anni millesimi quingentesimi vigesimi octavi [25 III 1528], more solito a singulis cerevisiae coctoribus solvi debet, ex quibuscunque braseis fuerit eadem ipsa cerevisia cocta sive brasea, ipsa sint civium et^{ac} dominorum, sive ex molendinis provenientia et emensurata, sive domi facta. Item etiam a cerevisia, quam domini et nobiles ex braseis suis coquunt seu braxant, et illam dant ad propinandum suis tabernatoribus, contributio ipsa *czopowe* solvi debet.

[11]. Item in civitatibus et oppidis exactores nostri eligent et deputabunt viros firos ac idoneos, unum aut duos, de consilio capitanei seu eius vicesgerentis, aut in absentia illorum, proconsulis et consulum, qui custodiant et observent, ut contributio *czopowe* fideliter contribuatur. Nihil vero remittere illis debent a cerevisia, quam ipsi coquunt, sed moderatum salarium pro cura ac labore eorum illis constituent³.

[12]. Item sacerdotes Rutheni, qui popones vocantur, ex singulis ecclesiis et synagogis per mediam sexagenam grossorum persolvent per hos proximos duos annos et quolibet eorundem annorum.

[13]. Item Valachi ex singulis laneis integris, si illos habent, vel areis, quae *dworzyszcz* dicuntur, unum fertonem solvent; et si agros non habent, a singulo centenario ovium similiter unum fertonem persolvent per eosdem duos annos et quemlibet eorum ad^{ad} tempora superius expressa.

[14]. Item villae vastatae et crematae per hostes in terris Russiae et Podoliae, et a suis dominis libertatem habentes, quarum videlicet incolae dominis suis nihil solvunt, siquidem hoc probaverint testimonio duorum hominum ex unaquaque eiusmodi villa^{ae} medio ^{af}eorum corporali^{af} iuramento, quod suis dominis nihil solvunt, libertatem et immunitatem habebunt ab ista fertonum contributione in praesenti conventu instituta, exactione *czopowe* excepta.

[15]. Ut autem supradicta ordinatio, in exigendis eisdem contributionibus facta, debitae executioni demandetur, generosum N.^{ag} ad eas colligendas in palatinatu N.^{ah} designavimus et constituimus praesentibus litteris nostris, mandamusque, ut ^{ai}in manus eius^{ai} designato tempore easdem contributiones persolvere curetis. Vobis vero capitaneis, quorum interest, mandamus, ut ^{aj}praefato exactori nostro^{aj} annis et temporibus superius expressis sub poenis ad hoc constitutis absque cuiusvis morae^{ak} et dilationis intervntu de dictis contributionibus per eos, ad quos pertinet, responderi faciatis et vos ipsi respondeatis, negligentes^{al} vero in solvendo et contumaces per pignorationes et alias poenas solitas ad solvendum easdem contributiones compellatis. Pro officio vestro et gratia nostra facturi.

Datum Pyotrkoviae in conventu generali, ^{am}sabbato proximo post^{am} festum Conversionis sancti Pauli apostoli anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto [27 I 1526], regni^{an} nostri anno vigesimo⁴. ^{ao}Ad mandatum proprium sacrae Regiae Maiestatis^{ao}.

^{aa-aa} *W MK₁ opuszczono te słowa.*

^{ab} beatae *MK₁.*

^{ac} sive *MK₁.*

^{ad} *W MK₂ błędnie: et.*

^{ae} villa et *MK₁.*

^{af-af} corporali eorum *MK₂.*

^{ag} *W MK₁ zamiast N: kreska.*

^{ah} *W MK₁ zamiast N: kreska.*

^{ai-ai} in eorum manus *MK₁.*

^{aj-aj} praefatis exactoribus nostris *MK₁.*

^{ak} mora *MK₁.*

^{al} negligencias *MK₁.*

^{am-am} *W MK₁ feria tertia proxima ante [23 I].*

^{an} regni vero *MK₁.*

^{ao-ao} *Tak w MK₁. Natomiast w MK₂: Ad mandatum Regiae Maiestatis proprium.*

³ Co do art. 10 i 11, por. niżej na niniejszym sejmie tekst nr V, zawierający uniwersał o czopowym.

⁴ Jest to istotna różnica w dacie. Według *MK₁* i *Dr.* działo się to sabbato proximo post festum Conversionis sancti Pauli (27 stycznia 1526) i to uznać należy za prawidłowe, nie zaś datę feria tertia proxima ante festum Conversionis [...] (23 stycznia 1526). Wypadałaby ona bowiem pod koniec 19. roku panowania Zygmunta I, który tron objął 24 lub 25 stycznia 1507 r. Data 27 stycznia 1526 powtarza się zresztą w następnym uniwersale (por. niżej, tekst nr V).